

عملکرد ابزار در برنامه‌ریزی فضایی

مترجمان

دکتر سیدموسی نورموسوی

دکتر ناهید فلاحیان



مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهرتیران

سرشناسه	مورفت، جنیس
عنوان و نام پدیدآور	Morphet, Janice عملکرد موثر در برنامه‌ریزی فضایی / [جنیس مورفت] مترجمان سیدموسوی پورموسوی، ناهید فلاحیان؛ [برای] دبیرخانه شورای عالی نظارت بر توسعه شهری تهران.
مشخصات نشر	تهران: شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، معاونت علم و فناوری، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۴۱۵ ص: مصور، جنول.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۸-۴۹-۳ ریال: ۱۸۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	عنوان اصلی: Effective practice in spatial planning, 2011.
موضوع	شهرسازی — انگلستان
موضوع	City planning -- England
موضوع	عمران منطقه‌ای — انگلستان
موضوع	Regional planning -- Great Britain
شناخت افزوده	پورموسوی، سیدموسوی، ۱۳۴۳ - مترجم
شناسه افزوده	فلاحیان، ناهید، ۱۳۴۰ - مترجم
شناسه افزوده	شورای عالی نظارت بر توسعه شهری تهران. دبیرخانه
شناسه افزوده	شهرداری تهران. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. معاونت علم و فناوری
شناسه افزوده	Tehran Municipality. Tehran Urban Planning and Research Center. Department of Science and Technology
رده بندی کنگره	۵: ۱۳۰۹ / ۱۱: ۱۶۹ HT
رده بندی دیویی	۳۰۷ / ۱۶۰۰۳
شماره کتابشناسی ملی	۴۱ / ۱۹



مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

دبیرخانه شورای عالی نظارت بر توسعه شهری تهران

عملکرد موثر در برنامه‌ریزی فضایی

مترجمان: دکتر سیدموسوی پورموسوی - دکتر ناهید فلاحیان
ویراستار: عاطفه هوشمندی
صفحه‌آرایی و طراحی جلد: معاونت علم و فناوری
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵
چاپ: فاطرنگار
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
بها: ۱۸۰۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران؛ معاونت علم و فناوری
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۸-۴۹-۳

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: خیابان شریعتی، خیابان پل رومی، خیابان شهید اکبری، نیش خیابان آقابزرگی، شماره ۳۲

تلفن: ۲۳۳۹۲۰۸۲

کدپستی: ۱۹۶۴۳۵۶۱۱

http://rpc.tehran.ir

info@rpc.tehran.ir

سخن نخست

برنامه‌ریزی فضایی عربستان، مشترک و مورد توافق میان متخصصان این حوزه ندارد، اما می‌توان آن را به عنوان یک برنامه‌ریزی برای توسعه سرزمین با تأکید بر توزیع مجدد ثروت دانست. در دنیای امروز، با توجه به رقابت جهانی شهرها با یکدیگر و به بیان دیگر رقابت مناطق بر سر منابع اهمیت ضرورت برنامه‌ریزی فضایی در سلسله مراتب برنامه‌ریزی بیش از پیش آشکار می‌شود. رقابت مذکور می‌تواند منجر به تعیین چگونگی جریان ثروت و منابع مالی و انسانی و به تبع، ترییع معیشت در منطقه شود.

از لحاظ مقیاس، برنامه‌ریزی فضایی با هدف مدیریت چهارم سرزمین، از مقیاس‌های متفاوت در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی شکل می‌گیرد و از جمله محتوا، این برنامه‌ریزی دارای طیف گسترده‌ای از مفاهیم نظری است.

به دلیل اهمیت در توزیع ثروت و درهم تنیدگی آن با موضوع قدرت نیاز به دخالت دولت در این سطح از برنامه‌ریزی دیده می‌شود. بدین ترتیب دخالت دولت به عنوان نهادی توزیع کننده، توجه به جغرافیای سرزمین و پتانسیل‌های آن و نوع فعالیت‌های متصور برای سرزمین به عنوان سه راس یک هرم، محتوای برنامه‌ریزی فضایی را تبیین می‌کنند. به عبارت دیگر تمامی مسائل مطروحه در داخل این هرم را می‌توان به محتوای برنامه‌ریزی فضایی نسبت داد. با توجه به وجود این سه راس، نظریه‌های مختلفی در باب برنامه‌ریزی

فضایی مطرح شده که در واقع هر کدام با تاکید بر دولت، جغرافیا یا فعالیت رویکردهای مختلف و مشخصی را اتخاذ می‌کنند.

کتاب حاضر با تاکید بر نظام برنامه‌ریزی فضایی در اروپا و نقش آن در توسعه مناطق به بیان رویکردهای متفاوت در این حوزه پرداخته و در آخر با توجه به بیش نیازهای تحقق برنامه‌ریزی فضایی، آینده احتمالی آن را مطرح می‌کند. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران به عنوان نهادی پیشرو در ارائه پژوهش‌های کاربردی در موضوع مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در قالب کتاب حاضر سعی بر آن داشته تا با تمرکز بر برنامه‌ریزی فضایی و نقش و رویکرد مشخص آن در روند توسعه، گامی موثر در ایجاد چارچوب و سازوکاری اجرایی در این راستا بردارد.

بابک نگاهداری

رییس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

www.ketab.ir

پیشگفتار مؤلف

من کارم را در زمینه برنامه‌ریزی از ژوئن سال ۱۹۶۹ آغاز نمودم و به دنبال آن در ۴۰ سال بعدی، در مباحث برنامه‌ریزی و اینده آن با روش‌های گوناگون، در مکان‌های مختلف و در نقش‌های متفاوت- کاری، آکادمیک، مدیریت اجرایی، امور دولتی و مشاوره- مشارکت داشته‌ام. در دوره ۱۹۹۶-۲۰۰۶ به مبحث دولت محلی توجه نمودم و زمانی که برنامه‌ریزی فضایی را دوباره به تفصیل بررسی نمودم، از رابطه نزدیک که بین این دو موضوع وجود داشت، متعجب شدم. فرصت کشف این رابطه حتی از طریق رهبری پروژه اقدامات موثر در برنامه‌ریزی آمایش سرزمین^۱ پدیدار شد که به موسسه برنامه‌ریزی شهرسازی^۲، بخش جوامع و دولت محلی، مرجع بریتانیای کبیر و بنیاد جوزف رونتري^۳ در سال ۲۰۰۷ واگذار شده بود. این امر یکپارچگی برنامه‌ریزی فضایی را با معماری نظارت محلی ایجاد شده نشان می‌داد. تلاش این برنامه‌ریزی در خدمت‌رسانی برای مکان‌ها مهم بود اما موانع قابل ملاحظه‌ای در درک این موضوع وجود داشت. در گزارش اقدامات موثر در برنامه‌ریزی فضایی این موانع شناسایی و توصیه‌هایی در رابطه با شیوه‌های بررسی آنها ارائه شد. در خدمات مشاوره‌ای برنامه‌ریزی، به کمک جکی لیسک^۴، عضو گروه رهبری اقدامات موثر در برنامه‌ریزی فضایی و با حمایت سارا ریچاردز^۴، این موانع بررسی شد و توجه مرا به فعالیت اصلی برنامه‌ریزی فضایی معطوف نمود.

1. EPiSP

2. Joseph Rowntree Foundation

3. Jackie Leask

4. Sarah Richards

در این کتاب بر روح برنامه‌ریزی فضایی، اهداف، انرژی، و قابلیت آن در ایجاد رویکرد خدمت‌رسانی یکپارچه مبتنی بر مکان تمرکز یافته‌ایم. این کتاب همچنین به شناسایی فرآیندهای رسمی آماده‌سازی چارچوب‌های توسعه محلی و چگونگی تعبیه آنها در کار مشارکتی گسترده‌تر می‌پردازد. همچنین برنامه‌ریزی فضایی را در مفهوم نظارت وسیع‌تر خود تنظیم می‌نماید و مکان را به عنوان روایت سیاسی عصر ما معرفی می‌کند. این کتاب بر برنامه‌ریزی فضایی انگلیسی در سطح محلی متمرکز است اما در عین حال شامل مباحث مربوط به مقیاس‌های آمایشی دیگر، به ویژه منطقه‌ای و خرده-منطقه‌ای نیز می‌گردد. علاوه بر اینها، برنامه‌ریزی فضایی انگلستان را در توسعه دیگر بخش‌ها هماهنگ و تنظیم می‌کند، جایی که اقدامات در مقیاس‌های منطقه‌ای و خرده-منطقه‌ای در حال رشد هستند. در نهایت، این کتاب به بررسی منشاء برنامه‌ریزی فضایی انگلیسی با تمرکز بر خدمات‌رسانی و مطالبات آن از نظام‌های برنامه‌ریزی فضایی اروپا، آمریکا، شمالی و استرالیا می‌پردازد.

این کتاب بدون پیشینه‌ها رابرت آنتون، دبیرکل موسسه برنامه‌ریزی شهر سلطنتی، نگاشته نمی‌شد و من برای این فرصت ابراز تشکر کرده‌ام. ایشان بسیار سپاسگزارم. همچنین از افرادی که به نحوی با مباحث انگیزشی و خوش‌بینانه و ایجاد فرصت رشد تفکر برنامه‌ریزی فضایی در نگاشتن این کتاب کمک کرده‌اند، تشکر می‌نمایم؛ از جمله بیل نیل، استیو بارکر، ویل فرنج، مارکو بیانکونی، جان پاندر، دومینیک هیو، یوید موریس، ریچارد بلیس، فراز بابر، کی پاول، تونی برتون، دیو شا، وینسنت نادین، دیو ماس، آن دوهرتی، جنت بیمنت، متیو کارمونا، نیک گلنت، مارک تیودر-جونز، سسیلیا وانگ، اسلین هیل، ووستی، سلینا کرینگتون، ویو رامسی، ریچارد فورد و نیل ویلیامز. همچنین از تصمیم گیرندگان محل تشکر می‌کنم جایی که توانستیم به اجرای برنامه‌ریزی فضایی، چگونگی کار آنها و چگونگی جای این برنامه‌ها با برنامه‌ریزان، ماموران دیگر، مشاوران، اعضای مشارکت راهبردی محلی و مدیران اجرایی پردازیم و مثل همیشه از خانواده‌ام تشکر می‌کنم که در طول این کار حامی و مشوق من بوده‌اند. از اشتباهات صورت گرفته یا افرادی که از قلم افتاده‌اند پوزش می‌طلبم.

جنیس مورفت^۱

واژورث، لندن

می ۲۰۱۰

فهرست مطالب

۱۳	فصل اول: برنامه‌ریزی فضایی چیست؟
۱۵	مقدمه
۱۷	برنامه‌ریزی فضایی: نظریه و مدل
۲۳	برنامه‌ریزی فضایی: رویکرد انگلیسی
۳۳	خاستگاه برنامه‌ریزی آمایش سرزمین
۴۲	نتیجه‌گیری: جمع‌بندی
۴۷	فصل دوم: مفهوم حکمرانی محلی در نظام برنامه‌ریزی فضایی ایران
۴۹	مقدمه
۵۱	دولت محلی: پیامدهای اصلاحات ۲۰۰۰ برنامه‌ریزی
۸۳	نتیجه‌گیری
۸۵	فصل سوم: نظام برنامه‌ریزی فضایی انگلیس
۸۷	مقدمه
۸۹	مؤلفه‌های چارچوب توسعه محلی چیست؟
۱۲۲	آزمون‌های صحت
۱۲۸	نتیجه‌گیری
۱۳۱	فصل چهارم: شواهد برنامه‌ریزی فضایی
۱۳۳	مقدمه
۱۳۳	چرا شواهد مهم است؟
۱۴۰	جمع‌آوری شواهد و کیفیت
۱۴۲	رویکردهای یکپارچه استفاده از شواهد در برنامه‌ریزی فضایی

۱۴۵	فرآیندهای مشاوره به عنوان شواهد
۱۴۶	کاربرد شواهد در برنامه‌ریزی فضایی
۱۴۸	مطالعات ویژه برای برنامه‌ریزی آمایش سرزمین
۱۵۹	ارزیابی پایداری (SA)
۱۶۳	قرار دادن شواهد در حوزه عمومی
۱۶۴	جمع‌بندی
۱۶۵	فصل پنجم: مشارکت اجتماعی در برنامه‌ریزی فضایی
۱۶۷	مقدمه
۱۶۹	ایجاد بنیادهای اجتماعی و سازمانی
۱۷۱	کاربران خدشاتی به عنوان مشارکت
۱۷۳	نقش مشاوره به عنوان مشارکت
۱۷۴	شرایط مشاوره در ایجاد چرخه توسعه محلی: اظهارنامه مشارکت اجتماعی
۱۷۹	روش‌های مشاوره
۱۹۶	تعامل با سهامداران
۱۹۷	نقش کمک مالی به برنامه‌ریزی
۱۹۸	نتیجه‌گیری
۱۹۹	فصل ششم: احداث مکان‌ها: ارائه از طریق برنامه‌ریزی فضایی (آمایش سرزمین)
۲۰۱	مقدمه
۲۰۲	چرخش زیرساخت‌ها
۲۰۹	آماده‌سازی برای اجرا
۲۰۹	کار جمعی درباره طرح ارائه زیرساخت‌ها
۲۱۳	جمع‌آوری همه اجزا: روش گام به گام
۲۲۷	تامین مالی ارائه
۲۳۰	راهبرد ارائه زیرساخت ممکن است شامل چه چیزی باشد؟
۲۳۲	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۳۳	دسته‌های زیرساخت
۲۴۱	فصل هفتم: اتخاذ رویکرد یکپارچه مبتنی بر خدمات‌رسانی فضایی محلی
۲۴۲	مقدمه

۲۴۴	ایجاد اهداف اجتماعی
۲۴۲	اجرای اهداف اقتصادی
۲۳۲	ارائه اهداف محیطی
۲۳۵	جمع‌بندی
۲۳۷	فصل هشتم: مدیریت برنامه‌ریزی فضایی
۲۳۶	مقدمه
۲۳۶	آیا برنامه‌ریزی فضایی مستلزم تغییر فرهنگی برای برنامه‌ریزان است؟
۲۸۴	نقش مدیریت در برنامه‌ریزی فضایی اثربخش
۲۹۱	مهارت‌ها
۲۹۲	مدیریت پروژه
۳۰۱	مدیریت عملکردی
۳۰۸	مدیریت توسعه
۳۱۲	جمع‌بندی
۳۱۵	فصل نهم: برنامه‌ریزی فضایی منحصی و تبع-منطقه‌ای
۳۱۷	مقدمه
۳۱۸	یافت اروپایی در برنامه‌ریزی آمایش سرزمین انگلیسی
۳۲۲	مناطق بزرگ در انگلستان
۳۲۶	مناطق
۳۲۶	تابع-منطقه‌ها و مناطق شهری
۳۳۲	معمای لندن
۳۳۲	جمع‌بندی
۳۴۵	فصل دهم: برنامه‌ریزی فضایی در اسکانلند، ولز و ایرلند شمالی
۳۴۷	مقدمه
۳۵۰	اسکانلند
۳۵۷	ولز
۳۶۶	ایرلند شمالی
۳۷۲	نتیجه‌گیری: سیستم‌های برنامه‌ریزی فضایی واگرا یا همگرا؟
۳۷۷	فصل یازدهم: برنامه‌ریزی فضایی در اروپا، آمریکای شمالی و استرالیا
۳۷۶	مقدمه

۳۸۱	ویژگی‌های برنامه‌ریزی فضایی در اروپا
۳۸۶	برنامه‌ریزی فضایی خارج از اروپا
۴۰۴	نتیجه‌گیری
۴۰۵	فصل دوازدهم: برنامه‌ریزی فضایی: به طور کلی چه مفهومی دارد؟
۴۰۷	مقدمه
۴۰۹	هفت C در آمایش سرزمین
۴۱۵	آینده برنامه‌ریزی فضایی چیست؟

www.ketab.ir